

دومین جشنواره

سرسازان بوشهر

دوره پنجم بخش:

آوایی (تلاوت تقلیدی) معارف (حفظ، مفاهیم)

هنری (خوشنویسی، نقاشی)

آخرین مهلت ارسال آثار: ۳۰ بهمن ماه ۹۹

آدرس دبیرخانه:

بوشهر - خ بهشت صادق - کوچه شهدای هلالی - موسسه نورالتقلین

☎ ۰۹۰۳۱۸۵۱۴۸۷

🌐 mobasherin.ir

سازمان فرهنگی، هنری و ورزشی
وزارت فرهنگ، ارشاد و تفریح

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آیین نامه دومین جشنواره شهروند قرآنی بوشهر

شامل رشته های:

آوایی (تلاوت تقلیدی)، معارفی (حفظ و مفاهیم) و هنری (خوشنویسی و نقاشی)

ویژه: کلیه شهروندان

به مناسبت: روز قرآنی استان بوشهر و گرامیداشت هفته بوشهر

برگزار کننده: سازمان فرهنگی، ورزشی و اجتماعی شهرداری بندر بوشهر

مجری: موسسه فرهنگی، قرآن و عترت نورالثقلین بوشهر

تاریخ اجرا: بهمن و اسفند ۱۳۹۹

آدرس دبیرخانه: بوشهر – خیابان بهشت صادق – خیابان شهدای هلالی – موسسه نورالثقلین

شماره تلفن دبیرخانه: ۰۹۰۳۱۸۵۱۴۸۷

سایت دبیرخانه: پایگاه خبر قرآنی مبشرین mobasherin.ir

مقدمه

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

مسئلاً برای شما در زندگی رسول خدا سرمشق نیکویی بود، برای آنها که امید به رحمت خدا و روز رستاخیز دارند و خدا را بسیار یاد می کنند.

(سوره احزاب آیه ۲۱)

در مطالعات جغرافیای انسانی شهر، الگوی کاملی از زندگی اجتماعی است و نیز شهر، پایگاه اصلی تمدن انسانی و بشری به شمار می رود. امروزه و با توجه به شرایط موجود، الگوگیری از معارف قرآن و اهلیت علیهم السلام برای سبک زندگی شهری و خانوادگی بیش از پیش احساس می شود. دومین جشنواره شهروند قرآنی بوشهر با هدف آشنایی و انس بیشتر جامعه با سبک زندگی قرآنی با تکیه بر معارف سوره انسان و ایجاد بستر مناسب جهت بروز استعدادها و خلاقیت های هنری برگزار می شود.

اهداف

- نشر و ترویج فرهنگ حیات بخش قرآنی در میان شهروندان
- تعمیق باورهای دینی و تحکیم سلامت فرهنگی جامعه هدف با تکیه بر قرآن
- ایجاد شور جهت اشتیاق به قرآن و زمینه لازم برای حضور قشرهای مختلف در رقابتی سالم و ارزشمند
- شناسایی، رشد و هدایت استعدادهای جامعه هدف به سمت و سوی انس با قرآن کریم
- استفاده از ابعاد هنری و ارائه الگوهای جدید به منظور انس بیشتر جامعه هدف با قرآن

مشخصات کلی جشنواره

عنوان: دومین جشنواره شهروند قرآنی بوشهر

موضوع جشنواره: سوره انسان

برگزار کننده: موسسه فرهنگی، ورزشی و اجتماعی شهرداری بندر بوشهر

مجری: موسسه فرهنگی، قرآن و عترت نورالثقلین بوشهر

گروه هدف:

کلیه شهروندان

زمان بندی برگزاری مراسم اختتامیه جشنواره:

تشکیل دبیر خانه: ۱۲ بهمن ماه ۱۳۹۹

اعلام فراخوان و آیین نامه: ۱۳ بهمن ماه ۱۳۹۹

مهلت ارسال آثار: ۱۰ اسفند ماه ۱۳۹۹

داوری و اعلام نتایج: هفته دوم اسفند ۱۳۹۹

مراسم اختتامیه: ۱۶ اسفند ماه ۱۳۹۹ مصادف با روز قرآنی استان بوشهر و در آستانه ۱۸ اسفند، روز بوشهر

چکیده طرح:

این جشنواره در سه رشته تلاوت تقلیدی، معارفی (حفظ و مفاهیم) و هنری (خوشنویسی و نقاشی) به شرح ذیل برگزار می شود:

معرفی رشته‌ها و بخش‌های جشنواره:

رشته	بخش	گروه هدف
آوایی	تلاوت تقلیدی عبدالباسط	پسران زیر ۱۶ سال
	تلاوت تقلیدی منشاوی	پسران زیر ۱۶ سال
	تلاوت تقلیدی مصطفی اسماعیل	پسران زیر ۱۶ سال
معارفی	حفظ جزء ۳۰	کلیه شهروندان
	مفاهیم سوره انسان	کلیه شهروندان
هنری	خوشنویسی سوره انسان	کلیه شهروندان
	نقاشی با الگو از معارف سوره انسان	کلیه شهروندان

نکات اجرایی جشنواره:

۱) داوری مسابقات جشنواره به شرح ذیل انجام می شود:

- مسابقات آوایی، توسط اساتید و داوران دارای مدرک و مطرح قرآنی استان انجام خواهد شد.
- مسابقات معارفی، به صورت مجازی (سامانه آزمون مجازی) برگزار خواهد شد.
- مسابقات هنری، توسط اساتید انجمن‌های خوشنویسان و هنرهای تجسمی استان بوشهر انجام خواهد شد.

۲) با توجه شرایط موجود، کلیه مسابقات به صورت غیر حضوری برگزار می شود.

۳) علاقه‌مندان به شرکت در هر یک از رشته‌های جشنواره به نکات ذیل توجه کنند:

- شرکت‌کنندگان در رشته آوایی و **بخش تلاوت تقلیدی عبدالباسط، تلاوت سوره حمد** را با تقلید از این استاد به صورت کلیپ تهیه کرده و به شماره واتس آپ دبیر این بخش (آقای کشتکار) به شماره ۰۹۱۷۳۷۸۴۶۹۴ ارسال کنند. (کلیپ به صورت افقی تهیه شود)
- شرکت‌کنندگان در رشته آوایی و **بخش تلاوت تقلیدی منشاوی، تلاوت سوره بلد** را با تقلید از این استاد به صورت کلیپ تهیه کرده و به شماره واتس آپ دبیر این بخش (آقای کشتکار) به شماره ۰۹۱۷۳۷۸۴۶۹۴ ارسال کنند. (کلیپ به صورت افقی تهیه شود)

- شرکت کنندگان در رشته آوایی و **بخش تلاوت تقلیدی مصطفی اسماعیل، تلاوت سوره شمس** را با تقلید از این استاد به صورت کلیپ تهیه کرده و به شماره واتس آپ دبیر این بخش (آقای کشتکار) به شماره ۰۹۱۷۳۷۸۴۶۹۴ ارسال کنند. (کلیپ به صورت افقی تهیه شود)
 - رشته معارفی و **بخش حفظ جزء ۳۰**، لینک مسابقه، دهم اسفند ماه ۱۳۹۹، راس ساعت ۱۹ از طریق سایت مبشرین به آدرس mobasherin.ir فعال خواهد شد.
 - رشته معارفی و **بخش مفاهیم سوره انسان**، لینک مسابقه دهم اسفند ماه ۱۳۹۹، راس ساعت ۲۰ از طریق سایت مبشرین به آدرس mobasherin.ir فعال خواهد شد. علاقه مندان به شرکت در این بخش از ترجمه های معتبر قرآن کریم می توانند استفاده کنند.
 - شرکت کنندگان در رشته هنری و **بخش خوشنویسی**، آثار خود را به سبک آزاد (کتابت، چلیپا، سطر نویسی و...) از سوره انسان (بخشی از سوره و یا تمام سوره) تولید کرده و به دبیرخانه جشنواره ارسال کنند و یا تصویر با کیفیت اثر تولیدی را به شماره واتس آپ جشنواره به شماره ۰۹۰۳۱۸۵۱۴۸۷ ارسال کنند.
 - شرکت کنندگان در رشته هنری و **بخش نقاشی**، آثار خود را به سبک آزاد (آبرنگ، مداد رنگی، سیاه قلم و...) با بهره گیری از معارف سوره انسان، تولید کرده و به دبیرخانه جشنواره ارسال کنند و یا تصویر با کیفیت اثر تولیدی را به شماره واتس آپ جشنواره به شماره ۰۹۰۳۱۸۵۱۴۸۷ ارسال کنند.
- ۴) در صورتی که امتیازهای شرکت کنندگان در **رشته های معارفی** با هم برابر و بیش از پیش بینی دبیرخانه بود، منتخبین توسط قرعه کشی انتخاب خواهند شد.
- ۵) سازمان فرهنگی، ورزشی شهرداری بوشهر، به عنوان برگزار کننده جشنواره، اجازه استفاده از آثار رسیده به دبیرخانه جشنواره را دارد.
- ۶) شرط ارسال جوایز و لوح تقدیر برای شرکت کنندگان در **رشته های هنری**، دریافت اصل اثر توسط دبیرخانه است.
- ۷) در صورت فراهم بودن شرایط، نمایشگاهی از آثار منتخب هنری برگزار خواهد شد.
- ۸) علاقه مندان به شرکت در هر یک از بخش های جشنواره، در صورت داشتن هرگونه ابهام و سوال می توانند سوالات خود را از طریق شماره واتس آپ دبیرخانه جشنواره به شماره ۰۹۰۳۱۸۵۱۴۸۷ مطرح کنند.

جوایز جشنواره:

رتبه	بخش	جوایز
آوایی	تلاوت تقلیدی (عبدالباسط)	رتبه اول ۳۰۰ هزار تومان رتبه های دوم تا ششم ۲۰۰ هزار تومان لوح تقدیر به ۲۰ رتبه برتر
	تلاوت تقلیدی (منشاوی)	رتبه اول ۳۰۰ هزار تومان رتبه های دوم تا ششم ۲۰۰ هزار تومان لوح تقدیر به ۲۰ رتبه برتر
	تلاوت تقلیدی (مصطفی اسماعیل)	رتبه اول ۳۰۰ هزار تومان رتبه های دوم تا ششم ۲۰۰ هزار تومان لوح تقدیر به ۲۰ رتبه برتر
معارفی	حفظ جزء ۳۰	۱۰ نفر از برترین ها ۲۰۰ هزار تومان
	مفاهیم سوره انسان	۱۰ نفر از برترین ها ۲۰۰ هزار تومان
هنری	خوشنویسی	رتبه اول ۷۰۰ هزار تومان رتبه دوم ۵۰۰ هزار تومان رتبه سوم ۳۰۰ هزار تومان لوح تقدیر به ۲۰ اثر برگزیده
	نقاشی	رتبه اول ۷۰۰ هزار تومان رتبه دوم ۵۰۰ هزار تومان رتبه سوم ۳۰۰ هزار تومان لوح تقدیر به ۲۰ اثر برگزیده

ترجمه و مفاهیم تدبری سوره انسان

منبع: استاد الهی زاده - استاد صبحی طسوجی

ترجمه کلمات:

هل أتى: آیا آمد	نبتلی: می آزماییم	أبرار (جمع برّ): نیکوکاران	أمشاج (جمع مشج): ذرات به هم آمیخته
أعدنا: آماده کردیم	سلاسل (جمع سلسله): زنجیرها	مستطیر: گسترده	لا نرید: نمیخواهیم
قَمَطَرٍ: شدت نامالیقات	لَقَى: بخشید	نصرة: طراوت	وَقَى: نگاه داشت
وَقَى: نگاه داشت	أرائك (جمع أریکه): تختها	قُطوف: میوه چیده شده	يُطاف عليهم: بر دور آنها گردانده می شود
زَمَهْرِيرٍ: سرمای شدید	دانيه: نزدیک	ظلال: سایه ها	ذَلَّت: رام شد
فضّه: قفره	آنيه (جمع إناء): ظرف ها	قوارير: بلورها	قدروا: معین و اندازه گیری کردند
يُسْقَوْنَ: نوشانده میشوند	تُسَمَّى: نامیده می شود	يطوف عليهم: دور میزنند بر آنها	ولدان (جمع ولید): کودکان
منثور: پراکنده شده	ثمّ: سپس	عاليهم: بر اندامشان	سُنْدُسٍ: حریر نازک
إستبرق: حریر ضخیم	خُضر: سبز	خُلوا: زینت یافته اند	أساور: دستبندها
بُكره: اول روز - صبحگاه	أصیل: آخر روز - شامگاه	يذرون (وذر): ترک میکنند	شددنا أسرهـم: پیوند مفاصل آنها را محکم کردیم
ما تشاءون: نمی خواهید	إذا شئنا: هر وقت خواستیم		

معنای تدبری

آیا چنین نبوده است که روزگاری طولانی بر انسان گذشته که او موجود قابل ذکری نبوده و نام نشانی نداشته است. (۱) ما انسان را از نطفه‌ای به هم آمیخته آفریدیم و او را از صورتی به صورتی دیگر و از مرحله ای به مرحله ای دیگر در آوردیم و او را شنوا و بینا ساختیم. (۲) ما راه درست رسیدن به مقصد را نیز به او نمایان کردیم و او را در پیمودن یا نپیمودن آن راه، مختار قرار دادیم؛ حال اوست که یا سپاس می گزارد و یا ناسپاسی پیشه می کند. (۳) ولی انسان بداند که ما برای کفر پیشگان، زنجیرها، غل ها و آتش فروزان آماده کرده‌ایم. (۴)

همانا نیکوکاران از جامی می نوشند که آمیزه اش کافور است. (۵) آن کافور، چشمه‌ای است که بندگان پاک و خالص خداوند از آن می نوشند؛ چشمه ای که آن را خود، با عبودیت ناب شان می شکافند و جاریش می سازند. (۶)

ابرا کسانی اند که به نذر خود وفا می کنند و از روز قیامت می ترسند، روزی که شرح آن فراگیر و عذابش بی نهایت است. (۷) و غذایی را که از شدت احتیاج آن را دوست دارند، به مسکین و یتیم و اسیر می دهند. (۸) در این هنگام، زبان حالشان این است که جز این نیست که شما را برای خشنودی خدا اطعام می کنیم؛ نه از شما عوضی می خواهیم و نه انتظار سپاس و ثنایی داریم. (۹) به دنبال این عمل، سخنشان این است که ما از پروردگاران در آن روزی که عبوس و سخت است، هراسناک هستیم. (۱۰)

پس خداوند مقرر داشت که آنان را از شر و رنج آن روز در امان دارد و شادابی و خرسندی را برایشان به ارمغان آورد. (۱۱) و بهشت و لباس های حریر را بر اثر این که بر اطاعت خدا و در برابر گزندها و مصیبت ها شکیبایی ورزیدند، به آنان پاداش دهد. (۱۲) ابرار در بهشت بر پشتی ها تکیه می زنند و در آن جا نه خورشیدی می بینند که از گرمای آن آزرده شوند و نه سرماییه که از سردی اش به سطوح آیند (۱۳) و سایه هایش نزدیک و بر آنها گسترده است و میوه هایش در اختیار آنها نهاده شده است، به گونه ای که هر نوع میوه ای بخواهند، بی هیچ رنجی از درخت می چینند. (۱۴) و جام هایی سیمین و تنگ هایی بلورین بر آنها می گردانند (۱۵) بلور هایی شفاف و روشن از نقره که خدمتکاران آنها را در اندازه هایی مطابق میل ابرار آورده و بقدر خواسته ایشان در آنها نوشیدنی دلخواه آنان را ریخته اند. (۱۶) و در آنجا از جامی سیراب می شوند که آمیزه طعمش زنجبیل است. (۱۷) زنجبیل از چشمه ای در است که آنرا سلسبیل می نامند. (۱۸) و برای خدمت آنها پسران همواره شاداب و نوجوان بر گردشان در گردش اند. آن پسران چنان نورانی و با طراوت اند که چون آنان را می نگری، می پنداری که مرواریدی پراکنده شده اند. (۱۹)

و چون در آن به نظاره بنشیننی نعمتی بی حد و سلطنتی بزرگ میبینی. (۲۰) بر اندام بهشتیان جامعه هایی سبز رنگ از حریر نازک و حریر ضخیم هست و به دست واره هایی از نقره آراسته شده اند و پروردگارشان به آنها شرابی پاک می نوشاند که هر پلیدی را از آنها می زداید. (۲۱) ای ابرار! همه نعمتهای نام برده پاداشی است برای شما و سعی و تلاش شما پذیرفته و مورد قدردانی است. (۲۲)

ای پیامبر! ما خود، قرآن را چنان که باید بر تو فرو فرستادیم، (۲۳) پس بر حکم پروردگارت صبر کن و از هیچ گناه پیشه یا ناسپاسی اطاعت مکن. (۲۴) و صبح و شام نام پروردگارت را یاد کن. (۲۵) و پاسی از شب را برای او سجده کن و بخشی طولانی از شب را تسبیح گوی او باش. (۲۶) این گناه کاران و کفر پیشگان سرای زود گذر دنیا را دوست دارند و جز به آن نمی اندیشند و آن روز سخت و سنگین را به کلی از یاد برده، از آن غفلت می ورزند. (۲۷) آنان گمان نکنند که با دل بستن به دنیا با خدا مخالفت کرده، بر او چیره می شوند، زیرا این ماییم که آنان را آفریده و پیوند مفاصل و اندامشان را استوار ساخته ایم و هرگاه بخواهیم آنان را از بین برده، نسلشان را منقرض و امثالشان را چنان که باید، جایگزینشان می کنیم. (۲۸) این ها همه مایه یادآوری است، پس هر کس که بخواهد راهی به سوی پروردگارش برگردد و به قرب او و نایل آید این راه را برگزیند؛ (۲۹) ولی باید بدانید که شما چیزی را اراده نمی کنید، مگر اینکه خدا آن را اراده کند و البته خداوند بر مبنای علم و حکمت خویش، اراده کرده است که انسان موجودی مختار باشد و با اراده اش سرنوشت خود را

رقم زند. (۳۰) پس بدانید که او هر که را بخواهد به رحمت خویش در می آورد و برای ظالمان عذابی دردناک آماده ساخته است. (۳۱)

ساختار سوره

این سوره با ۳۱ آیه، در چهار سیاق سامان یافته است:

سیاق اول: آیات ۱ تا ۴

سیاق دوم: آیات ۵ تا ۲۲

سیاق سوم: آیات ۲۳ تا ۲۸

سیاق چهارم: آیات ۲۹ تا ۳۱

جهت سوره

سوره انسان در فضایی نازل شد که گروهی با قدرتی که در اختیار داشتند (۳) به بهترین وجه، از هدایت قرآن بهره بردند. (۵) ایثار و گذشت بر مبنای گرایش به آخرت و ترس از رستاخیز و خداوند، چنان در رفتار این عده نمایان شده بود که علی رغم نیاز شدیدشان دیگران را بر خود مقدم می داشتند. (۷ تا ۱۰) برعکس عده‌ای با سوء اختیار خویش، با انکار حق (۴) دنیا دوستی و رها کردن آخرت، دوران خوشی را در دنیا سپری کرده (۲۷) سعی در سنگ اندازی در مسیر هدایت گری رسول خدا (ص) داشتند. (۲۴) در چنین فضایی سوره انسان، با تاکید بر قدرت اختیار انسان، به بیان جزای اعمال کافران و ابرار پرداخته، آن را مایه پند و هدایت انسان ها معرفی می کند:

یکم. هدایتگری خالق انسان

سیاق نخست، ضمن تاکید بر وابستگی انسان به خدا و آفرینش وی از نطفه ای در هم آمیخته (۱ و ۲)، به هدایتگری پروردگار و مختار بودن انسان در پذیرفتن یا نپذیرفتن این هدایت اشاره می کند (۳) و سخن را با بیان سرنوشت کافران و عذاب آماده شده برای آنان به پایان می رساند. (۴)

دوم. تجلی پاداش هدایت الهی، ضمن بیان اعمال و انگیزه‌های اسوه های هدایت

در سیاق دوم، نخست با تبیین عاقبت ابرار، منزلت اخروی آنان را مشخص می کند. ۵ و ۶ سپس از ظهور و بروز هدایت در گفتار، رفتار و حالات ابرار سخن گفته و با اشاره به دو عمل نیکوی آنان یعنی وفای به نذر و اطعام طعام ۷ و ۸ آخرت گرای و ترس از خدا و قیامت را به عنوان انگیزه های ایشان در انجام دادن اعمالشان معرفی می کند ۹ و ۱۰ در پایان نیز

پاداش اخروی اعمال خالصانه ابرار بیان می شود که عبارت است از انواع خوردنی ها، پوشیدنی ها، خادمین، زیور ها، پرنیان و غیر آنها. (۱۱ تا ۲۲)

سوم. توصیه رسول خدا(ص) به صبر در راه تبلیغ قرآن و عدم اطاعت از کافران دنیاگرا

سیاق سوم با تاکید بر تنزیل قرآن از جانب خداوند (۲۳) دستوراتی را متوجه رسول خدا می کند که امر به صبر و عدم اطاعت از کافران و گنه پیشگان دو فرمان اصلی بوده، و سایر فرمان ها توصیه هایی برای تحقق این دو امر هستند. (۲۴ تا ۲۶) در ادامه نیز علت عدم پذیرش رسالت از سوی کافران، دنیا گرایی و غفلت از رستخیز و معاد معرفی می شود. (۲۷)

چهارم. رابطه اختیار انسان با اراده و مشیت الهی

سیاه چهارم که جمع بندی و نتیجه گیری محتوای کل سوره است، پس از اینکه محتوای سوره را در یک کلمه، "تذکره" معرفی می کند، بار دیگر انسان ها را به انتخاب راه صحیح به سوی خداوند تشویق نموده (۲۹)، خواست انسان را زیرمجموعه خواست و مشیت الهی معرفی می کند. (۳۰) چون خداوند هر که را که بخواهد به رحمت خویش در می آورد و عذاب دردناک، عاقبت ظلم ظالمان است. (۳)

از آنچه گذشت روشن می شود که سخن اصلی سوره، تشویق انسان به انتخاب اختیاری هدایت است و "ابرار" به عنوان اسوه های برتر هدایت، الگوهایی برجسته در این مسیر معرفی می شوند. آیات سیاق دوم، مقابل آیه چهارم در سیاق اول و مکمل آن اند؛ به این معنا که خداوند برابر عذاب کافران به سبب کفرشان، "ابرار" را به عنوان اسوه های برتر هدایت معرفی کرده و از منزلت والای آنان در بهشت سخن گفته است. ذکر تقابل صفات ابرار و انسان های کفور، برای ترسیم نتیجه اختیار است و اگر در مقطعی از سوره از نزول قرآن و لزوم صبر پیامبر در برابر کافران سخن به میان می آید، به جهت معرفی قرآن به عنوان ابزار هدایت اختیاری انسان است.

بر این اساس جهت هدایتی کلی سوره عبارت است از: "تشویق انسان به هدایت پذیری اختیاری با الگوگیری از اسوه های هدایت."

تفهم متن سوره

سوره با استفهامی تقریری و به قصد گرفتن اقرار از انسان ها این چنین آغاز می شود که آیا چنین نبوده است که روزگاری طولانی بر انسان گذشته که او موجود قابل ذکری نبوده و نام و نشانی نداشته است: "هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا". بدین وسیله در قالب یک سوال، این حقیقت به انسان یادآوری می شود که او موجودی با سابقه عدم است.

تایید مطلب گذشته از زبان خالق انسان این است که ما انسان را از نطفه ای به هم آمیخته آفریدیم و او را از صورتی به صورتی دیگر و از مرحله ای به مرحله ای دیگر درآوردیم و او را شنوا و بینا ساختیم: "إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا". مجهر ساختن انسان به ابزار درک و فهم برای آن است که دعوت حق را بشنود و نشانه های او را در آفرینش ببیند.

از آنجا که سمیع و بصیر بودن انسان مقدمه پذیرش هدایت تشریحی الهی است، در ادامه تاکید می کند که خالق انسان راه درست رسیدن به مقصد را نیز به او نمایانده و او را در پیمودن یا نپیمودن آن راه، مختار قرار داده است؛ این در حالی است که یا سپاس می گزارد و یا ناسپاسی پیشه می کند: "إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا"، پس انسان ها در برابر هدایت الهی، به دو گروه شاکر (هدایت پذیران) و گروه کفور (هدایت گریزان) تقسیم می شوند

در ادامه نخست عاقبت گروه دوم و تبعات انتخاب راه کفر به اختصار بیان می شود که برای کفرپیشگانف زنجیرها، غل ها و آتش فروزان آماده کرده ایم: "إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلًا وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا" و اینگونه بر خلاف سبک قرآن، بیان عذاب بر رحمت الهی و پاداش الهی مقدم شده است. سپس بی آنکه از گروهی با لفظ شاکر یا شکور یاد کند، به معرفی ابرار به عنوان مصداق اکمل شاکران یعنی هدایت پذیران، پرداخته و از آنان سخن می گوید که همانا نیکوکاران از جامی می نوشند که آمیزه اش کافور است: "إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا". آن کافور چشمه ای است که بندگان پاک و خالص خداوند از آن می نوشند؛ چشمه ای که آن را خود، با عبودیت نابشان می شکافند و جاریش می سازند: "عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا".

آیات بعدی به بیان بخشی از اعمال و اوصاف ابرار در دنیا پرداخته است. دو مورد از اعمال ابرار ذکر و ذیل هر دو، از خداترسی و آخرت گرایی آنان سخن گفته می شود: اول آن که آنان به نذر خود وفا می کنند و از روز قیامت می ترسند که شر آن فراگیر و عذابش بی نهایت است: "يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا"؛ دوم اینکه غذایی را که از شدت احتیاج آن را دوست می داشتند به مسکین و یتیم و اسیر اعطا کردند: "وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا" و گفتند جز این نیست که شما را برای خشنودی خدا اطعام می کنیم؛ نه از شما عوضی می خواهیم و نه انتظار سپاس و تنایی داریم: "إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا". به دنبال این عمل سخنشان این است ما از پروردگار مان در آن روز عبوس سخت است، هراسناکیم: "إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا".

تذییل هر دو عمل به صفت خوف از خدا و قیامت، نشان می دهد که اعمال ابرار بر خداترسی و توجه به آخرت مبتنی است و اعتقاد به خدا و قیامت در کردار و گفتار ایشان تجلی یافته است. بنابراین انسان هایی که هدایت در اعتقاد و رفتارشان جلوه گر شده و به واقع مصداق تام شاکران و هدایت پذیران اند، انفاقشان خالصانه و با انگیزه خوف از قهر خدا و قیامت است.

از این پس نعمت ها و پاداش های اخروی هدایت پذیران مطرح می شود: خداوند مقرر داشت که آنان را از شر و رنج آن روز در امان دارد و شادابی و خرسندی را برایشان به ارمغان آورد: "فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا".

در واقع ترس ابرار از شر روز قیامت و خوف ایشان از خدا، سبب شده تا خدای سبحان آنان را از شر روز قیامت محافظت کند و به آنها بهجت و سرور ارزانی دارد. همچنین خداوند بهشت و لباس های حریر را بر اثر این که بر اطاعت خدا و برابر گزندها و مصیبت ها شکیبایی ورزیدند، به آنان پاداش داد: "وَجَزَّاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا" و این نشان می دهد که بهشت نتیجه صبر ابرار است.

ابرار در بهشت بر پستی ها تکیه می زنند و در آن جا نه خورشیدی می بینند که از گرمای آن آزرده شوند و سرمایی که از سردیش به ستوه آیند: "مُتَّكِنِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا"

سایه هایش نزدیک و بر آنها گسترده است و میوه هایش در اختیار آنان نهاده شده است؛ به گونه ای که هر نوع میوه ای بخواهند، بی هیچ رنجی از درخت می چینند: "وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلَّتْ أَلْفُوقُهَا تَدْلِيلًا". جام هایی سیمین و تنگ هایی بلورین بر آنان می گردانند: "وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِانِيَّةٍ مِنْ فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرًا". بلور هایی شفاف و روشن از نقره که خدمتکاران آنها را در اندازه هایی مطابق میل ابرار آورده و به قدر خواسته ایشان در آنها نوشیدنی دلخواه آنان را ریخته اند: "قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا".

همچنین در آنجا از جامی سیراب می شوند که آمیزه طعمش زنجبیل است: "وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا". زنجبیل چشمه ای در بهشت است که آنرا سلسبیل می نامند: "عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا". برای خدمت به آنان پسران همواره شاداب و نوجوان بر گردش در گردش اند. آن پسران چنان نورانی و باطراوت اند که چون آنان را بنگری، می پنداری که مرواریدی پراکنده شده اند: "وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنثورًا". و چون در آنجا به نظاره بنشینی، نعمتی بی حد و سلطنتی بزرگ می بینی: "وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا". بر اندام بهشتیان جامه هایی سبز رنگ از حریر نازک و حریر ضخیم است و به دست واره هایی از نقره آراسته شده اند و پروردگارشان به آنان شرابی پاک می نوشاند: "عَالِيَهُمْ ثِيَابٌ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقَّاهُمْ رَبَّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا" که هر پلیدی را از آنان می زداید.

خاتمه ذکر نعمت ها و پاداش های اخروی ابرار، مخاطب ساختن آنهاست به این که همه نعمت های نامبرده، پاداشی است برای شما و سعی و تلاش شما پذیرفته و مورد قدردانی است: "إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا" و اینگونه همه پاداش را نتیجه صحیح خالصانه کسانی معرفی می کنند که در دنیا تنها برای خدا عمل می کردند و برابر کردار نیک خویش، انتظار پاداش و سپاسی نداشتند. خلاصه آنکه خداوند به ازای مهمان نوازی ابرار نسبت به مسکین و یتیم و اسیر، از یک مهمانی و پذیرایی بسیار باشکوه و مجلل در بهشت برای آنان یاد می کند که تناسب بین عمل و پاداش را می رساند.

در ادامه خداوند متعالی از نزول قرآن خبر می دهد که ما خود، قرآن را چنان که باید بر تو ای پیامبر فرو فرستادیم: "إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا". بعد از آن چند فرمان را خطاب به رسول خدا(ص) بر این خبر متفرع می سازد که پس: ۱. بر حکم پروردگارت صبر کن: "فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ" ۲. از هیچ گناه پیشه یا ناسپاسی اطاعت مکن: "وَلَا تَطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا" ۳. صبح و شام نام پروردگارت را یاد کن: "وَادْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا" ۴. پاسی از شب را برای او سجده کن: "وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ" ۵. بخشی طولانی از شب را تسبیح گوی او باش: "وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا".

فرمان های پنج گانه مزبور، به نوعی با نزول قرآن در ارتباط اند. به این صورت که ما قرآن را بر تو نازل کردیم پس در حکم پروردگارت که در قرآن آمده، صبر کن؛ از هیچ گناه پیشه یا ناسپاسی اطاعت مکن که قصد مانع شدن در راه اجرای احکام قرآن را دارد؛ برای این که بتوانی برای قرآن صبر کنی و از کفار و گناهکاران تاثیر نپذیری، صبح و شام نام پروردگارت را یاد کن و پاسی از شب را برای او سجده کن و بخشی طولانی از شب را به تسبیح او اختصاص بده. علت لزوم تبعیت نکردن پیامبر از گناه پیشگان و کافران این است که کافران و گناه پیشگان دنیا دوست و آخرت گریزند: "إِنَّ هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا". بر عکس ابرار که پیش تر گفته شد که به فکر آخرت اند و از دنیا دوری می گزینند.

پس از آن کافران و گناه پیشگان را متوجه می سازد که گمان ن کنند که با دل بستن به دنیا با خدا مخالفت کرده، بر او چیره می شوند، زیرا این خداوند است که آنان را آفریده و پیوند مفاصل و اندامشان را استوار ساخته است: "نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ" و هرگاه بخواهد آنان را از بین برده، نسلشان را منقرض و امثالشان را، چنان که باید جایگزینشان می کند: "وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَلَهُمْ تَبْدِيلًا".

آیات پایانی سوره پس از آن که محتوای سوره را جمله با عنوان "تذکره" جمع بندی می کند، بار دیگر انسان ها را به این انتخاب صحیح، یعنی انتخاب راهی به سوی خدا تشویق می کند: اینها همه مایه یادآوری است، پس هر که بخواهد راهی به سوی پروردگارش بر گرفته، به قرب او نایل آید، این راه را برگزیند: "إِنَّ هَذِهِ تَذَكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا" ولی باید بدانید که شما چیزی را اراده نمی کنید، مگر اینکه خدا آن را اراده کند: "وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ" و البته خدا بر مبنای علم و حکمت خویش، اراده کرده است که انسان موجودی مختار باشد و با اراده اش سرنوشت خود را رقم زند: "إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا".

سخن آخر آن که اگر انسان با اختیار خود هدایت را برگزیند، مشمول رحمت الهی می شود و اگر با ظلم به خود، سوء اختیار کرده، ضلالت را انتخاب کند، سزاوار تهدید به عذاب الهی است: چون خداوند هر که را که بخواهد به رحمت خویش در می آورد و برای ظالمان عذابی دردناک آماده ساخته است: "يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا".

در محضر عترت علیهم السلام

بی تردید اهل بیت عصمت و طهارت بزرگترین الگوهای مسیر ایمان و خط شکر هدایت الهی اند.

همه گفتار و رفتار ایشان، سراسر درس چگونگی اثربخشی خوف از خدا و قیامت در زندگی دنیا است؛ راهی که به سعادت ابدی انسان منتهی می شود و در این بین سخنان گوهر بار امیربیان، امیرمؤمنان حضرت علی علیه السلام یکی از بزرگترین گنجینه های هدایت است.

ایشان در یکی از خطبه های کتاب شریف نهج البلاغه هم راستا با سخن سوره انسان، در پذیرش هدایت الهی چنین فرموده است:

پس آدمی باید اندرزها را بپذیرد و پیش از رسیدن قارعه، از آن برحذر باشد. و در کوتاهی روزگارش اندیشه کند و به ماندن کوتاه در دنیا، نظر دوزد؛ تا آن را به منزلگاهی بهتر مبدل سازد پس برای جایی که او را می برند و برای سرای دیگر تلاش کند.

خوشا به حال کسی که قلبی سالم دارد، هدایت گر را اطاعت می کند و از بدخواه دوری می کند و با دیدگان کسی که دیدگان او را باز کرده و با اطاعت هدایت کننده ای که او را امر کرده، به راه سلامت می رسد.

کسی که قبل از بسته شدن درهای هدایت و قطع شدن اسباب آن به آن مبادرت می ورزد و درهای توبه را می گشاید و گناهان را با آن نابود می کند.

چنین کسی به راه ایستاده و به سوی سبیل حق هدایت شده است.

توضیحات کاربردی

انسان جایگاهی رفیع و بلند را به خود اختصاص داده و با اختیار و انتخاب خود سرانجامش را رقم می زند؛ اختیاری که تصور غلط از آن، انسان را از راه راست منحرف می کند.

سوره انسان قبل از هر اقدامی همه مخاطبان خود در طول تاریخ را، متوجه محدودیت اختیار و عاقبت انتخاب غلط کرده است؛ کافیست انسان به خلقت خود و ابزار هدایت در وجودش نظر کند تا به هدایت همین خالق مهربان، دست رد نزند و آن را به جان پذیرا باشد؛ این شکر حقیقی نعمت هدایت الهی است.

اما راه سعادت چیست؟

باز سوره انسان، برای همیشه تاریخ، الگوی سعادت را معرفی کرده است؛ راز بندگی و قبول هدایت الهی، و باور به حقیقتی که به نام روز قیامت است؛ روزی که حاکم مطلق آن، همان پروردگار خالق انسان است؛ عبادالله، مفتخر به این مدال شدند و

بندگان ویژه خدا نام گرفتند؛ ایشان، خوف دوری از رحمت خدا در آن روز را در جان پروراندند و این باعث شد که حتی نیاز مبرم دنیوی خودشان را برای جلب رضای خدا، نسبت به آن روز، ندیده بگیرند و به دنیا دست ردّ بزنند.

ایشان، الگوی مسیر بندگی هستند. هر کس به هر اندازه که از این الگو در زندگی خود آمیخته، از آمیزه کافوری که در بهشت توسط عبادالله جاریست، بهره مند است.

جزای خدا برای چنین کسانی، به خدمت درآوردن همه لذات و آسایش هایی است که در دنیا از پس دردهای فراوان نیز قابل دسترس نبود؛ کفایت حقیقت معامله با خدا باور شود؛ تا حتی لحظه‌ای تردید برای انتخاب از بین دنیای محدود و آخرت بی منتها، نباشد.

اما تهدید مهم این مسیر، غرق شده های در دنیا هستند؛ کسانی که به کلی فکر آخرت را از سر بیرون کرده اند و به دنیا چسبیده‌اند، بزرگ‌ترین مانع آنها از نیل به اهداف دنیاگرایانه شان، قرآن و تعالیم الهی آن است.

امروز به وفور می توان مصادیق این لشکریان شیطان را دید.

اگر یک روز، افرادی با این ویژگی، سردمداری خط کفر را به عهده داشتند، امروز در قالب حکومت های ابر قدرت نما نیز این ویژگی را می توان یافت؛ کسانی که می دانند، هدایت مردم به راه راست، دست آنها را از چپاول و استکبار و استعمار بیشتر می بندد، لذا سعی در مقابله با حقیقت قرآن دارند و حتی لحظه‌ای از تلاش برای زمین زدن اهداف آن از طریق رسانه ها و تبلیغات و... فروگذار نمی کنند.

هر زمان که جبهه مدافعان ایمان، ضعیف شده و در مقابل هجمه فشارها عقب نشینی کند، آنها فرصت جولان بیشتری دارند؛ راه دفاع از حق در این دریای متلاطم، تکیه به خدایی است که بزرگترین مدافع جریان حق است؛ یاد عظمت و قدرت او، قلب همه پرچمداران و پیروان حق را مطمئن می سازد. باید باور داشت که همه آنچه در اختیار جریان کفر است، از جانب خداست؛ پس نابودی ایشان به دست او، ناممکن نیست؛ چه اینکه وعده خدا در قرآن، غلبه نهایی حق بر باطل است.